

nekaj napak in skovank Vodnikovih, a je pri tem odstranil pomotoma tudi nekaj lepih in res narodnih izrazov. Vsekakor je Cigaletov slovar prvi splošno slovenski slovar, ki se je natisnil, kar ni v najmanjšem delu ravno zasluga Vodnikova.

Slovensko-nemškega dela slovarja Vodnik razen zaznamka slovenskih besedi v abecednem redu ni prav nič izdelal. Tako so vsi slovensko-nemški slovarji čisto nova dela, zlasti tudi Wolf-Pleteršnikov.

Vodnikov „SBlovenisches Wörterbuch“ „Slovenflek Befednjak“.

Kakor je bilo šele Zoisovo povabilo l. 1794. za Vodnika merodajno, da je začel pisati slovar, tako je vplival najbrž tudi Zoisov nazor, kakšen mora

STARA VRATA V TORUNJU

biti slovar, na Vodnika. In tem nazorom Zoisovim primerno je Vodnik tudi priredil načrt za svoj slovar.

„Ein dem heutzutägigen Zustande der Künste und Wissenschaften angemessenes Wörterbuch“ si je želel Zois (Vod. spom. str. 45), torej slovar, ki bi nudil tudi nekaj, kar narodni besedni zaklad še ni poznal, ki je torej zahteval od svojega sestavljalca, da je tudi sam naredil nekaj potrebnih izrazov. Zois ni bil tedaj še mnenja Kopitarjevega in Dobrovskega, da mora biti tudi leksikograf le referent, ne izumitelj in zakonodajatelj jezika; do tega načela je prišel šele kesneje pod vplivom obeh omenjenih jeziko-

slovcev,¹ izprva pa je zavzemal tudi Zois čisto praktično in tedaj opravičeno stališče, „za vsako stvar moramo imeti tudi posebno slovensko ime“. Tega Zoisovega nazora se je oprijel tudi Vodnik ter temu primerno uredil svoj slovar. Napredoval do kesnejšega filološkega stališča Zoisovega pa Vodnik ni nikoli, ostal je praktik tudi kot leksikograf. Že to, da je začel prevajati Adelunga, to nam zaznamuje Vodnika kot praktika, ki ni imel mnogo zmisla za filološke potrebe. Drugo, kar nam to potrjuje, pa je, da je Vodnik hotel dobiti slovenske izraze za vsako nemško besedo ter se pri tem ni ustrašil niti izposojenk, niti novih tvorb. Da pa pri tem ni šel predaleč, da ni zašel na pota Pohlinova, to zasluži naše priznanje, ker v prvi vrsti se je vendarle oziral na narodni besedni zaklad. Kako je pa besede sam nabiral in kako so ga pri tem podpirali razni prijatelji in znanci, sem že omenil.

* * *

„Kar največja popolnost slovarjeva“ je bilo torej načelo, ki je vodilo od začetka Zoisa in do konca Vodnika. To popolnost pa je hotel Vodnik doseči:

1. potom pristnih narodnih izrazov iz vseh slovenskih pokrajin;
2. s pomočjo izposojenk iz drugih slovanskih jezikov pa prikrojenih duhu slovenskega jezika primerno in
3. s pomočjo novih tvorb.

I.

„Krajnski jezik je sam na sebi bogat, le ljudje so revni na besedah; zato, ker premalo spomina imajo na to, kar ih je mati učila“, pisal je Vodnik v svojih „Novicah“ že leta 1797. (Wiesthaler: V. Vodnika izbrani spisi str. 185) in „Skulhna me uzhi, de ni lahko nobene ftvari, katira bi fe v' enim al faj drugim koti prav po flovenlki ne imenvala“ trdi v predgovoru (rokopis v štud. knjižnici ljubljanski) k svojim „Kuharskim bukvam“ 1. aprila 1799. To je trdil Vodnik že in šel med narod nabirat besedi za svoj slovar. Izbiral pa je pri tem, ni mu bila vsaka beseda všeč, posebno ne tujke — nemčizmi, proti katerim se je vedno boril, dasi tudi njegov slovar ni popolnoma brez njih (shátlaka, shápoha, pantaka, kelder, lhpága, ketina itd.). Pa če je le količkaj mogel, ognil se je tujki in poiskal zanjo rajši dobro slovensko

¹ Primeri Kopitarjevo pismo Dobrovskemu 6. februarja l. 1809. (Jagić: Pisma Dobr. in Kop. str. 30), v katerem navaja sledeče besede Zoisove: „Ebenso soll jeder Dialekt bloß seine eigenthümlichen Wörter, die er bisher aufbewahrt hat, sammeln und bekannt machen“. To je pa že čisto filološko stališče Kopitarjevo.